

De stelling van Eric Steegers

“Je postcode is belangrijker voor je gezondheid dan je DNA”

Wie opgroeit in armoede en sociale instabiliteit kan zich daar moeilijk aan ontworstelen. Kinderen uit achterstandswijken beginnen het leven al met een achterstand. Dat mag geen wetmatigheid zijn, vindt professor Eric Steegers, gynaecoloog en hoogleraar aan het Erasmus MC. Iedere moeder verdient een gelijke kans op een gezond en kansrijk kind. Hij pleit daarom voor passende zorg in de vorm van maatschappelijke betrokkenheid, praktische hulp en het stimuleren van zelfregie. De baby mag niet het kind van de rekening zijn.

Tekst Robert van der Broek

Beeld Rogier Chang

“Mensen zoals wij leven in een bubbel. We denken al gauw dat het leven dat wij leiden een maatstaf is. Ook ik leefde in een bubbel toen ik vanuit Nijmegen naar Rotterdam verhuisde. Vanuit mijn nieuwe werkkamer keek ik uit op de wijk Charlois in Rotterdam-Zuid. De zwangere moeders die daarvandaan kwamen, zag ik op het spreekuur. En dat was ontnuchterend. In Nijmegen had ik ook moeders met vroeggeboortes en baby's met een te laag geboortegewicht gezien, maar dat was niets vergeleken met de problemen waarmee de moeders hier kampten. Het was een cumulatie van armoede, verslavingen, slechte voeding, schulden en huiselijk geweld. Niet één of twee problemen, nee, een berg problemen. Rotterdam eindigt in de meeste peilingen bovenaan als het gaat om armoedeproblematiek. De oorzaak: achterstand en armoede. Ik zag het met eigen ogen en dacht: daar moet wat aan gebeuren.”

Zelfregie teruggeven

“Ik ben met een plattgrond van de stad naar de wethouder gestapt. Op die plattgrond stonden de niveaus van babysterfte met een kleurtje in de wijken aangegeven. Charlois

kleurde vuurrood. Uit het overleg met de gemeente Rotterdam kwam toen het programma ‘Klaar voor een Kind’ voort, uitgevoerd door GGD-Rijnmond en het Erasmus MC. De kern van dit project was het combineren van medische en sociaal-maatschappelijke hulpverlening in de zorg voor zwangere vrouwen. Het is ook landelijk uitgerold. Ook zijn we ‘Moeders van Rotterdam’ gestart. Dit is een gezamenlijk project van het gemeentelijk Bureau Frontlijn, de stichting De Verre Bergen en mijn eigen Erasmus MC. Hiervoor zoeken we met maatschappelijk werkers zwangere vrouwen in achterstandswijken op. Er gaat dan iemand langs, belt aan en begint een gesprek. Luistert welke problemen er zijn en maakt een stappenplan om die problemen een voor een aan te pakken. Zoals samen naar de verloskundige gaan. Samen een gesprek voeren met de schuldsanering. Ontzorgen dus. Alles wat op dat moment nodig is om de zelfregie terug te geven. Veel vrouwen staan er alleen voor. Ze zijn in de steek gelaten door hun man, zijn ongewenst zwanger, werkloos of verslaafd. Uit schaamte sluiten ze zich af van de wereld. Of ze weten niet waar ze moeten zijn voor hulp. Als wij ze niet de weg wijzen, blijven de problemen zich opstapelen. Wij kunnen zorgen dat ze niet te laat in de zwangerschap op controle komen.

Hoewel we niet precies weten hoe groot de kans is dat een moeder na onze begeleiding terugvalt in haar oude patroon en bijvoorbeeld opnieuw ongewenst zwanger wordt, hebben we veel vrouwen kunnen helpen om een gezonde baby op de wereld te zetten. De gemeente Rotterdam heeft deze dienstverlening inmiddels opgenomen in de reguliere zorg door wijkteams.”

Sociale omstandigheden

“‘Moeders van Rotterdam’ is een mooi voorbeeld van ‘sociale verloskunde’: het terugdringen van kansenongelijkheid vanaf het moment van ‘kinderen willen krijgen’ en de zwangerschap. Aan perinatale sterfte en ziekte liggen namelijk niet alleen medische oorzaken ten grondslag. We moeten mensen veel meer zien in hun sociale context: waar komen ze vandaan, hoe leven ze, welke problemen hebben ze? Iemand is een product van zijn afkomst. Je postcode is misschien wel van grotere invloed op je gezondheid dan je DNA. Roken is bijvoorbeeld de grootste risicofactor voor onvoldoende groei van het ongeboren kind. Dat is medisch bewezen. Maar roken is óók een gevolg van stress en dus van sociale omstandigheden. Stress speelt een grote rol bij psychische problemen en bij ontbrekende anticonceptie. ►

“Wij nemen de moeders letterlijk bij de hand. Sommige dokters zeggen: daar zijn wij niet voor. Ik vind dat je daar wél voor moet zijn. Dat is passende zorg: het aanpakken van gezondheid, maatschappelijke problemen en zelfredzaamheid”

Prof. dr. Eric Steegers is hoogleraar Verloskunde en Gynaecologie en hoofd van die afdeling van het Erasmus MC. Hij werd opgeleid tot gynaecoloog in het Academisch Ziekenhuis Nijmegen, het Queen's Medical Centre in Nottingham, Engeland en het Catharina Ziekenhuis in Eindhoven.

Als we willen voorkomen dat kinderen uit huis worden geplaatst, moeten we scherp zijn op anticonceptie. Dat moet je in het kader van ‘samen beslissen’ bespreekbaar durven maken. Wij nemen de moeders letterlijk bij de hand. Sommige dokters zeggen: daar zijn wij niet voor. Ik vind dat je daar wél voor moet zijn. Dat is passende zorg: het aanpakken van gezondheid, maatschappelijke problemen en zelfredzaamheid. Voor ‘Moeders van Rotterdam’ maken de professionele hulpverleners ook gebruik van hogeschoolstudenten. Ik probeer nu ook studenten geneeskunde te mobiliseren. Ze zien dan wat échte armoede is. Als je dat niet weet, vind ik dat je geen goede zorg levert.”

“Als je niet weet wat échte armoede is, kun je ook geen goede zorg leveren”

Bekommerzorg

“Van collega’s hoor ik wel eens: ‘Dat is nou typisch Rotterdams, die bemoeizorg’. Je gaat vrouwen toch niet vragen naar hun privéleven? Of ze schulden hebben? Of dat hun man losse handjes heeft? Nee, zeg ik dan,

dat is geen bemoeizorg maar bekommerzorg! Je moet toch naar elkaar omkijken? Het is mijn ervaring dat moeders het juist fijn vinden als iemand vraagt hoe het met ze gaat. Ik weet wel waarom sommige van mijn collega’s dat gesprek niet aangaan. Vraag je naar iemands probleem, dan wordt het jÓuw probleem. En dan moet je daar iets mee. Toch is die angst ongegrond. Je hoeft namelijk echt niet zelf sociale problemen op te lossen. Daar is je spreekuur te kort voor. Maar je kunt die hulp wel *organiseren*, samen met de sociaal-maatschappelijke dienst van de gemeente. Kwestie van kijken, vragen en faciliteren. Zo hebben wij op de afdeling verloskunde een spreekuur ‘Gezond zwanger worden’. Daar krijgen alle aanstaande moeders en zwangere vrouwen advies over gezonde leefstijl en voeding. De dokters hoeven dat zelf niet te doen. We hebben ook speciale spreekuren voor preconceptiezorg. Vrouwen met chronische ziekten of een eerdere gecompliceerde zwangerschap krijgen dan advies wat te doen met de medicatie. Er wordt ook een plan van aanpak voor een komende zwangerschap gemaakt. Dat is ook belangrijk tussen twee zwangerschappen in. Na verwijzing door een jeugdarts kunnen een consultatiebureau of een huisarts of verloskundige veel alerter zijn op gezondheidsrisico’s voor een volgende zwangerschap.”

Ontschotten

“Armoede heeft grote impact op de gezondheid. Een pasgeboren kind begint dus al met een grote achterstand. En heeft ook minder kansen later in het leven. Slechte sociale omstandigheden leiden tot een hoge zorgvraag, maar het werkelijke probleem wordt niet aangepakt. Dit blijkt uit onderzoek van het Zorginstituut ook de meeste reacties op te roepen¹. Behalve die individuele aanpak is een betere organisatie van het zorgstelsel nodig. Er zitten nog te veel schotten tussen verloskundigen, gynaecologen en kraamverzorgsters, en tussen kraamzorg en jeugdgezondheidszorg. Wij zorgverleners zijn er niet alleen om ziekten te behandelen, maar om uit onze hokjes te komen en barrières te slechten. We staan nog te ver af van de levens van onze patiënten. Wat mij is bijgebleven is de totale ontredde én de kracht van mensen die in armoede leven en ondanks alles nog waardigheid tonen. Ze zijn kwetsbaar en tegelijkertijd trots. Ik heb zelf twee kinderen en vier kleinkinderen. Ik heb daarom echt bewondering voor moeders die in moeilijke omstandigheden nog dankbaar kunnen zijn voor het kleine beetje hulp dat ik ze kan geven.” ●

¹ Resultaten bewustwordingscampagne #DeZorgVanMorgen, Zorginstituut Nederland, mei-juni, 2022